

ХРАБАР ИНТЕЛЕКТУАЛНИ ИСКОРАК

Рукопис је, састављен од дванаест засебних ијелина, у којима аутор описује вријеме посљедњих петнаест година на просјору БиХ, али и другим дијеловима бивше Југославије.

Прво поглавље, "Интереси великих и балкански народи", аутор темељи на неколико премиса. Ништа се, сматра он, не догађа без великих сила и њихових интереса. На просјору бивше Југославије у првом плану су, ојерира он тезама генерала Галоае, интереси Немачке и САД, и њихове амбиције да, уз помоћ још неких исламских земаља, у овом дијелу Европe створе муслиманску државу. С друге стране, на упу осиваривања таквих интереса неки се сценарији кроз повијест ионављају у гошво исшовјетној форми. Да би то и показао, аутор комарира Берлински конгрес и власи Бењамина Калаја, која је дошла након њега, с једне, те Дејтонски мировни споразум и институцију Високога представника коју је он произвео, с друге стране. Тко се таквој политици великих сила може суопитавити. Националисти, сматра аутор, свакако не могу. Јер, иреврљивост је једина константа која одликује и њих. Некада су, примјерне, говорили како није могуће живјети с другим, данас, ојет, заговарају заједнички живот како би се додворили Високом представнику. Другим ријечима, будућност БиХ, њезиних грађана и народа иражи нове људе, спо-

собне за коришћење концензуса и изражење рјешења која могу задовољити све.

"Између пољитичке и стварне демократије" наслов је другог поглавља "Велике преваре". Аутор полази од тезе како је демократија најбоље пронађено рјешење уређења друштвених односа. Нажалост, демократија не може егзистирати пер се. Другим ријечима, нема демократије без демократија. Проблем БиХ је да дух демократије недовољно познају њезини грађани. А то, ојет, користи националисти. Успјели су развили своју технологију владања, технологију која почива на пријевари и неморалу, а захваљујући чему социјално расте њихово богајство, али и сиромаштво грађана. На концу, стварна демократија, сматра аутор, подразумијева и постојање социјалног грађанског надзора над влашћу. И као што власнодршцима одговарају пасивни, интерес демократије подразумијева активне, сујројствављање које се може исказивати у различитим формама. Демонстрације су, према аутору, једна од оних с којом би требало рачунаити у увјетима БиХ.

"Криминал као државни концепт" наслов је трећег поглавља рукописа "Велика превара". Времену иза нас, сматра аутор, печат су дали неморални и неогворни. И не само то. Њихов савез постоје све више нормалан. Јасно је да се такво стање не може толерирати. Незнање се мора мијењати за знање, непоштенени за поштене, поодобни за компетентне, ујењени за слободне. Но, штање је како? Како се уиће борити против организираног криминала ако са њим сурађују и намјештеници међународне зајед-

нице? Може ли демокрација, на коју се они позивају, бити и покриће за криминал? Зашто међународна заједница не инсистира на изградњи правне државе? Како окренути ситуацију коју имамо, а у којој се своје ратне професијере приказује усјешним менаџерима? Уојће, како даље, који је исцрпан иуи, има ли и иначе излаза, можемо ли се надаи како би могло доћи вријеме најлаше дугова? Све су то иишања, која аутор оставља и будуће читаоце и саме оставља пред муку трагања за одговорима.

Четврто поглавље је насловљено као "Реформе и националистички". Аутор полази од шезе како реформе чине бити процеса друштвених промјена и развоја. У конкретним, међуим, увјетима БиХ, националистички се проииве промјенама јер су оне непријатељ њиховог одржавања на власти. Уосталом, и за станање у којем смо данас одговорне су националне странке. Одговорне су за рушење Југославије, али и за концепт реформи по принципу стварања нових капиталиста по ложици шошине обишељи из сваког народа. Посебна прича у националистичком реформском курсу, смајра, односи се на кадровско екизирање оних који би реформе, онакве како су их они замисљали, требали проводити. Тако замислене реформе, оиш, довеле су до стварања нових бизнисмена, али и њихова повременог осамостаљивања у односу на политичке менџере и окретање стварању власничких интересних групација. Настају, другим ријечима, два паралелна друштвена система – један легалан и неефикасан и други илегалан и много моћнији, који и посједује стварну контролу у друштву. Процес приватизације који су

наметнули, те филозофија такозване социјалне приватизације коју промичу, само су дио укљученог криминалног миља које су створили. Такво се стање, међу тим, не може промијенити без неке врсте "царског реза", без друштвене интервенције која је у стању раскринкати мрежу организираног криминала између политичке и финансијске мафије.

Флоскулама о реформама посвећено је и исто, поглавље насловљено као "Реформирани" СДС". Аутор проналази еволуције које се догађају код ове партије. За примјер узима њихову реформу обране. И пише се: "Како су најверћи Срби, постигли реформити и прихватили заједничку војску, са заједничким министарством одбране?". Због ставова ОХР-а, сматра аутор, а истом и због потребе прилагођавања СДА-у, СДС је направив заокрет какав је мало ко могао очекивати. Од политичке негације заједничке војске његови су политичари почели прихваћати и оно што није ни изражено, иако да су данас еволуирали у субјективне реализације политичког шестаменита самог Алије Изетибеговића.

У шестом поглављу, "Злоупотреба цркве и националних осјећања", Глигорић се бави злоупотребом и вјере и Српске православне цркве и националних осјећаја Срба. Нису се, прецизира он, либили да народу говоре о духовном животињу, преузели су дијелом улогу српских свећеника, с циљем да народ вежу за своје страначке интересе. Користили су и црквене храмове као страначке канцеларије и из њих поручивали "најважнијем српском народу" да треба још

мало издржати. Знали су да маркејинишки искористи цркву на различите начине: присусством за вријеме молиће, причом о СДС-у и националном окуљању око СДС након литургије, давању политичких изјава пред камерама, с црквеним здањем у позадини итд. На концу, СДС је био неискористиво истрајан у намјери да народно расположење и љубав према Српској православној цркви перфидно искористи за своје страначке интересе. Но, аутор је одлучан. Морамо се, вели, ослободити њихове најоштрије замке и склоности да вјешто злоупотређувају национална осјећања за своје уске интересе.

Седмо поглавље "Велике преваре" носи наслов "Ратни циљеви мијењају Устав". Умјесто присуства који карактеризирају данашњу бх. политичку сцену, Глигорић полази од тезе да, иако поједина уставна рјешења нису идеална, ипак на дужи период не треба инсистирати на промјени Устава све док се не заокружи одређени циклус у коме треба завршити процес конституирања БиХ као државе. При томе мисли, прије свега, на политичке тврдње и оцјене из ФБиХ да је пријем БиХ у Вијеће Европе уједно и подразумијевао обвезу БиХ да мијења своју државотворну структуру, а тиме и доведе у питање постојање, односно, стање ентитета. С друге стране, аутор не прихваћа ни начин на који се таквим захјевима парира из Републике Српске. Умјесто тога, сматра, треба одговорити крајње промишљено и одговорно политиком која подразумијева конституиван однос у тежњи да се створи нормална и функционална БиХ. А то значи да дио

надлежностима са ентитетима преба пренијети на ниво БиХ, користећи се за то предвиђеним уставним механизмом пријеноса надлежности, с тим да у коначници сви у БиХ пребају бити свјесни да стандарди Европске уније значе и децентрализацију која ће успједити и коју преба прихватају као реалност у интересу цијеле заједнице у БиХ. И на концу, неопходно је, закључује Глигорић, да се одлука о ентитетној промјени Устава БиХ искључиво рјешава у домаћим институцијама власти. При томе се, дакако, мора полазити од тога да сва природа у БиХ, независно од њихове бројности, морају имати једнака културна и једнака грађанска права, и не смије бити закинут ни најмањи ни највећи међу њима.

У поглављу "Правосуђе у служби полицијске", осмом по реду, аутор бх. правосуђе доводи у везу с правосуђем другдје у свијету, гдје је оно у служби недемократских режима, гдје су оптуживани невини људи и без доказа убијани. А управо је такав карактер правосуђа у БиХ тијеком рата и након њега. У том је времену, примјернице, приписак на суце и на оптуживање тако изражен да су морали прихватајући јавно или прешутно чланство у националистичким странкама. Ситуација, сматра аутор, ништа боља није ни данас. Улицај владајућих странака је и даље видљив и снажно присутан иако се користе нешто перфидније методе. И наравно, ако је тако онда је разумљиво понашање и међународне заједнице. Тај поданички дух она је хитјела сирјечити реформом правосуђа која је обухватила организацију и избор кадрова. Но, у свему томе безгрешна није ни међу-

народна заједница. Ту шезу аутор доказује на примјеру Уставнога суда, Тужилаштва и Суда БиХ. При томе се посебно задржава на институцији високих судских и тужилашких вијећа. Преко њих се, мајка, поново успоставља појачани дух и правосудје задржава на појачано сујачном систему вриједности у односу на онај који влада у развијеним правним системима. На крају, недостигајак правне државе омогућаје ујачај на правосудје и новокомпонованих бизнисмена.

Девео поглавље је насловљено "На путу ка унијарној држави". И поново је посвећено меморандама којима су, због политичких пробива, склони политичари из СДС-а и ПДП-а. Од најљубих заговорника шезе како није могуће ни са Бошњацима ни са Хрватима данас, а све за љубав одржања на власи, говоре о универзалним вриједностима. И ипача се, дакако, како је "могуће да људи који су ипача говорили и радили, појачивши бач све културно-цивилизацијске вриједности, сада себи дају за право да о тим универзалним вриједностима говоре и увјеравају нас да ће их управо они на просору БиХ градити?"

Суочавање с прошлошћу – захтев будућности" је десео поглавље књиге дојора Глигорића. Аутор, напача, излази с шезом како, у функцији залога за будућност, морамо рачисати с нашом прошлошћу. А она је, по његову суду, када је однос према сираним завојачима, различита од народа до народа. Често се при томе може срести и ирационалних дејача – да су нам дражи били иуђинци него

наше власитије комшије. Тај се однос, сматра аутор, мора промијенити. Јер, што Бошњацима значи муслиман из Турске или Ирана у односу на Хрватије и Србе као комшије, шта Србима треба значити Рус или Грк у односу на комшију Бошњака, Хрватију не може бити ближи католук из Њемачке или Италије у односу на сусједи Србе и Бошњаке. А процес таквог сазријевања, према Глигорићу, помоћи могу истински интелектуалци, без којих БиХ ни данас није остала.

Једанаесто поглавље "Велике преваре" професора Глигорића насловљено је као "Изградња нове државе на порушеним темељима". Глигорић, при томе, полази од тезе да националистички који су рушили ову државу, нису у стању реализирати ни вриједности садашњег Устава БиХ. При томе се, очито, нешто више задржава на филозофији деструкције која је долазила од бошњачких и хрватских националиста. Задржава се на њиховом формирању Федерације као претече касније организације БиХ као државе двају ентитета, а потом и на најновијим захтјевима за промјеном устава. По Глигорићеву суду, међу тим, БиХ с националистима на власти, земља је подјела која не може бити функционална јер то националистички не желе јер их одликује политика раздвајања којој у подтексту стоји дугорочно осигурање власти као циљ.

Задње, дванаесто поглавље аутор је резервирао за анализу под насловом "Како се и њима десио вођа". Под луку анализе доктор Глигорић ставља Алију Изетибеговића. Занимљиво је да се, при томе, оред-

јелује за анализу личности овог лидера кроз њихову онома шћо су о њему казали лидери из његова власћинског народа. Бошњачки народ, као најбројнији у БиХ, сматра Глићорић, мора да буде посебно пажљив и избјегава понашање које може да иритира и да се тумачи као пријетња и угрожавање одређених људских права и слобода Други, мање бројни државотворни народи могу себи да дозволе коментарије понашање. Но, је ли он сиреман на то? По Глићорићу "чини се да није". Јер, појашњава он, СДА је највећи противник стварања грађанске европске државе. Многи од њених чланова и симпатизера би вољели да од БиХ направе исламску државу. Избежовићева, и улога Исламске заједнице у свему томе је била и више него значајна.

Неке бих феномене, које је иреширао доктор Глићорић, као аутор, додуше, иреширао другачије од начина на који је то учинио он. Нисам, примјериче, дескрипцију бивше Југославије склон промајрати као посљедицу само једне врсте силница. Напротив. Нисам, поштом, политичке концепције, који одражавају ставове појединаца или група, склон користити у функцији генерализација које се односе и на колективе или народ. Нисам, на крају, никакву, а ни вредност иза које стоји интерес колектива, склон иреширати добру човјека. Сукладно томе, и све промјене, ако су за добро човјека, заврјеђују, по мојем суду, да буду стављене под теоријске анализе.

То, дакако, не одређује и мој однос према рукопису доктора Глићорића. Дакле. Разлике у виђењима,

посебице ако оне не одређују бићно два интелектуална присућа, су сасвим очекиване последице интелектуалног проистивања друштвених феномена и могу бити производ ујјечаја различитих фактора. Ти фактори су, према томе, могли бити у функцији неких разлика и када је мој и интелектуални присућ доктора Глигорића по сриједи. Генерално, дакле, рукопис доктора Глигорића доживљавам као храбар интелектуални искорак у односу на све што је, на просору Републике Српске и међу српским интелектуалцима тога просора, до сада понуђено. Оштар је критички дискурс, прије свега, изградио према националшовинистичкој филозофији владања, независно из које амбијенца она долазила. Његову студију, пошом, одликује промоција вриједности комшулука, спремноста на заједнички живот, разумјевање и међусобно уважавање. На концу, доктор Глигорић континуирано, у свим дијеловима ове књиге, предлаже и рјешења, али и именује конкретне политичке субјекте који су их способни реализирати. Због свега наведеног, мишљења сам да је Глигорићевим рукописом читатељској, знанственој и стручној, али и политичкој јавности понуђен материјал који је вриједан сваке пажње. И којега, сукладно томе, вриједи и прочитати. И не само то. На његовим се рукама вриједи и детаљније задржати.

Проф. др. sc. Славо Кукић